

вих пенсійних технологій, але, насамперед, у тому, що можна заздалегідь визначити і особливо складні елементи реформи, і ризики того чи іншого конкретного кроку, і взаємозв'язок окремих компонентів реформи.

На думку автора, методи державного стимулювання приватного пенсійного страхування, що застосовуються в Німеччині, можуть бути запозичені для України вже зараз. Особливо великою популярністю, на наш погляд, буде користуватися можливість придбання житла, оскільки це дозволить взяти гроші під високі відсотки в банку, а просто у розстрочку.

Список використаних джерел

1. *Делягин М.* Реалии пенсионной реформы / М. Делягин // РЦБ, 2004. № 4. – С. 26–28.
2. *Кан М.* Организация пенсионного обеспечения (из мирового опыта) / М. Кан // Человек и труд. – 2006. – № 5. – С. 20–22 ; № 6. – С. 25–28.
3. *Касимов Ю.* Введение в актуарную математику (страхование жизни пенсионных схем) / Ю. Касимов. – М. : Анкил, 2001. – 176 с.
4. *Серебрякова Е.* Пенсионные системы России и Германии: сравнительные характеристики накопительного элемента / Е. Серебрякова // Пенсионные фонды и инвестиции. – 2005. – № 4 (22). – С. 77–80.
5. Швеция: социально-экономическая модель / А. М. Волков. – М. : Мысль, 1991. – 188 с.
6. *Шушков В.* Методологическая база развития национальных систем государственного пенсионного страхования / В. Шушков // Человек и труд. – 2001. – №12. – С. 19–22.
7. *Palmer E.* The Swedish pension reform model : framework and issues / E. Palmer // World Bank Pension Primer, 2000. – Washington D.C. – Режим доступу : <http://www.oecd.org/daf/fin/financial-markets/2638200.pdf>.

Надійшла до редколегії 02.03. 2016 р.

УДК 342.724:35(4)

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕТНОПОЛІТИКИ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ (на прикладі Болгарії, Румунії та Словацької Республіки): ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Попок Е. А.,

*аспірант кафедри державної політики та суспільного розвитку,
Національна академія державного управління при Президентові України,
м. Київ*

У статті проаналізовано питання інституційного забезпечення етнополітики країн Центральної та Східної Європи, сусідніх з Україною постсоціалістичних Болгарії, Румунії та Словацької Республіки.

Ключові слова: національні меншини, етнополітика, поліетнічні держави, захист прав національних меншин, уповноважені органи державної влади у сфері етнополітики.

Ророк Е. А.,

Postgraduate student of Public Policy and Social Development Department, NAPA, Kyiv

INSTITUTIONAL SUPPORT OF ETHNOPOLITICS OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE (on Example of Bulgaria, Romania and the Slovak Republic): EXPERIENCE FOR UKRAINE

The article examines the institutional support of ethnopoltics of Central and Eastern Europe Countries, post-socialist Bulgaria, Romania and the Slovak Republic, neighboring to Ukraine.

Key words: national minorities, ethnopoltics, multiethnic states, protection of minority rights, the authorized state bodies in the sphere of ethnopoltics.

© Попок Е. А., 2016

Постановка проблеми. Проблеми міжетнічних відносин та конфліктів в останні роки стали однією з найпопулярніших тем у суспільних науках, оскільки на сьогоднішній день у світі практично не існує моноетнічних держав. Ставлення до етнічних проблем, способи їх розв'язання в сучасному світі є одним із важливих критеріїв рівня демократичності держав.

Головним завданням етнополітики будь-якої держави є узгодження інтересів всіх етносів, які проживають на її території, забезпечення правової та матеріальної основи для їх існування та розвитку при збереженні традицій і способу життя титульної нації.

Реалізація цих завдань здебільшого покладається на окремих або спеціально уповноважений державний орган, який в кожній державі має свої повноваження, функції, назву та структуру. Досвід їхньої діяльності може бути використаний і в наших умовах.

Отже, проаналізуємо інституційне забезпечення етнополітики в обраних зазначених вище державах.

Аналіз останніх джерел та публікацій. Як бачимо, проблема інституційного забезпечення етнополітики як України, так і інших держав Центральної та Східної Європи з поліетнічним складом населення є дуже актуальною. Разом із тим дане питання українськими науковцями детально не досліджувалося. Лише певною мірою воно розглядалося у працях таких відомих українських вчених та практиків, як В. Євтух, В. Трошинський, М. Шульга, М. Панчук, А. Попок, Г. Москаль, Р. Чилачава та ін.

Мета дослідження. Проаналізувати інституційне забезпечення етнополітики країн Центральної та Східної Європи на прикладі Болгарії, Румунії, Словацької Республіки та України.

Виклад основного матеріалу. Кожна з обраних нами країн має поліетнічний склад населення, тобто на їх територіях окрім титульної нації проживають і представники інших національностей та народностей. Зокрема, за даними Національного статистичного інституту Республіки Болгарія (перепис населення 2011 р.) населення Болгарії становить майже 7,4 млн осіб, до якого належать 27 основних етнічних груп. Серед них 84 % населення (понад 5,6 млн осіб) є етнічними болгарами, до інших етносів належить 16 % населення. Найбільші етнічні групи складають турки (588 тис.) і роми (цигани) (325 тис.). Представниками "Інших етнічних груп" назвали себе 49 тис. осіб, серед яких – росіяни (майже 10 тис.); вірмени (понад 6,5 тис.); волохи (понад 3,6 тис.); греки (понад 1,3 тис.); євреї (понад 1,1 тис.); каракачани (понад 2,5 тис.); українці (понад 1,7 тис.); македонці (понад 1,6 тис.); румуни (891); до інших, мало чисельних груп, віднесли себе – понад 19 тис. осіб [8, ст. 3, 25].

Попри етнічну багатоманітність в Румунії офіційно визнані лише 18 національних меншин: угорська, ромська (циганська), українська, німецька, російська, турецька, татарська, сербська, словацька, болгарська, хорватська, грецька, єврейська, чеська, польська, італійська, вірменська, русинська (русини визнаються окремим етносом).

За даними Інституту Національної Статистики Румунії (перепис населення 2011 р.), найчисельнішими меншинами є угорська (1 227,6 тис. осіб, 6,5 % від загальної кількості населення понад 20 млн осіб), ромська (621,6 тис. осіб, 3,3 %) та українська (50,9 тис. осіб, 0,3 %). Німці складають 36 тис. осіб, турки – 27,7 тис., липовани – 23,5 тис. і татари – 20,3 тис., серби – 18 тис., словаки – 13,6 тис., болгары – 7,3 тис., хорвати – 5,4 тис., греки – 3,7 тис., італійці – 3,2 тис., євреї – 3,3 тис., чехи – 2,4 тис., поляки – 2,5 тис., вірмени – 1,4 тис. осіб [4].

У Словацькій Республіці, згідно з даними Статистичного Бюро СР, станом на 2014 р. офіційно зареєстровано понад 5 млн. жителів, найбільше число жителів в історії. Більшість з жителів Словаччини становлять етнічні словаки (80,7 %), найбільшою ж етнічною меншиною є угорці (8,5 %). До інших етнічних груп відносяться: роми, чехи, хорвати, русини, українці, німці, поляки, серби, євреї [10].

Забезпечення прав національних меншин у цих та інших країнах гарантується їхніми конституціями, внутрішньодержавними та міжнародними (ратифікованими згідно внутрішнього законодавства) нормативно-правовими актами і реалізується через спеціально уповноважені органи. Окремих же законів про національні меншини в Болгарії, Румунії та Словаччині, на відміну від України, не існує.

Національним органом Республіки Болгарія, що координує питання забезпечення мовних, освітніх, інформаційних та національно-культурних потреб національних меншин, є Національна Рада з етнічних і демографічних питань (далі – НРЕДП) при Раді Міністрів РБ, до системи якої входять відповідні обласні ради. З метою виконання своїх завдань Рада співпрацює з Комісією із захисту від дискримінації.

Згідно з Правилами побудови і функціонування Національної Ради від 15.04.2011 р. мета діяльності Національної ради полягає в:

- забезпеченні рівних прав та людського розвитку;
- збереженні і зміцненні етнічної толерантності та взаєморозуміння;
- уникненні місцевих етнічних та етносоціальних конфліктів;
- створенні умов та можливостей для національних меншин підтримувати і розвивати свою культуру, зберігати основні елементи самобутності – релігії, мови, традицій та культурної спадщини;
- сприянні в усіх сферах економічного, соціального, політичного та культурного життя рівності між болгарськими громадянами та підвищенні обізнаності громадськості й нетерпимості дискримінації [7].

Національна рада складається з голови, двох заступників голови і членів.

Одним із пріоритетних напрямків діяльності НРЕДП є забезпечення інтеграції в громадянське суспільство ромів. З огляду на те, що Болгарія була членом міжнародної ініціативи “Декада ромської інтеграції 2005–2015 рр.”, 21 грудня 2011 р. Радою Міністрів РБ було затверджено План дій імплементації стратегії інтеграції ромів Республіки Болгарія на 2012 – 2020 рр., головними зобов’язаннями якого є забезпечення високої якості освіти для всіх дітей та студентів-ромів, рівного доступу до якісного медичного обслуговування, поліпшення житлових умов, доступу до ринку праці та підвищення рівня зайнятості ромського населення, недопущення дискримінації, особливо стосовно жінок та дітей, профілактики та боротьби з будь-якими проявами нетолерантності та ненависті, заохочення розвитку та ознайомлення з ромської культурою, традиціями, звичаями та мистецтвом.

Особливу роль у створенні державно-управлінської системи Румунії із забезпечення мовних, освітніх, інформаційних та національно-культурних потреб національних меншин відіграло рішення уряду Румунії від 5 лютого 1992 р. щодо створення Департаменту з питань національних меншин, який діяв до 1997 р., після чого постановою уряду його було перетворено на Департамент з питань міжетнічних відносин Румунії [1].

У серпні 1998 р. була опублікована постанова уряду Румунії про утворення, організаційну структуру і функціонування Міжміністерського комітету національних меншин, який також став консультативним органом при Департаменті з питань міжетнічних відносин. Орган виконує функції надання допомоги Департаменту при виконанні обов’язків із забезпечення необхідною інформацією, сприяння виробленню єдиної стратегії щодо захисту прав і свобод національних меншин, складання щорічних звітів про застосування положень Рамкової Конвенції РЄ про захист національних меншин та інших міжнародних документів, до яких приєдналася Румунія, а також відповідних внутрішніх програм і проектів з питань захисту прав національних меншин.

Державним органом, відповідальним за організацію та забезпечення отримання освіти рідною мовою для представників національних меншин, є Міністерство

національного виховання та наукових досліджень Румунії, в рамках якого діє Генеральне управління з питань освіти мовами меншин. Воно розробило спеціальну методологію щодо забезпечення отримання освіти рідною мовою для представників національних меншин, згідно з якою для них створюються групи, класи, та відділення з вихованням/викладанням рідною мовою, а саме:

1. Дошкільні виховні/навчальні заклади – для дітей угорської, німецької, української, сербської, словацької, чеської, хорватської, болгарської, ромської та італійської національностей.

2. Початкові школи – для учнів угорської, німецької, української, сербської, словацької, чеської, хорватської, болгарської, ромської та італійської національностей.

3. Гімназії – для учнів угорської, німецької, української, сербської, словацької, ромської та італійської національностей.

4. Ліцеї – для учнів угорської, німецької, української, сербської, словацької, турецької та болгарської національностей.

5. Післяліцейські та професійні навчальні заклади – для молоді угорської національності.

6. Вищі навчальні заклади – для молоді угорської національності [6].

Таким чином, правом на отримання освіти рідною мовою за повним циклом навчання в Румунії володіють лише етнічні угорці, що фактично є дискримінацією стосовно представників інших меншин.

Питання практичної реалізації прав та інтересів представників національних меншин у Словаччині віднесені до компетенції Уповноваженого Уряду Словацької Республіки з питань національних меншин, який спільно з відповідними міністерствами СР забезпечує дотримання прав національних меншин.

Статтями 3 і 4 Статуту Уповноваженого Уряду Словацької Республіки з питань національних меншин, затвердженого постановою Уряду СР від 13.06.2012 р. № 264/2012 до основних функцій Уповноваженого Уряду віднесено:

- підтримка та розвиток прав представників національних меншин та реалізація системних заходів, спрямованих на покращення положення національних меншин;
- нагляд за дотриманням нормативно-правових актів СР та міжнародних зобов'язань СР в галузі прав представників національних меншин;
- підготовка разом з Апаратом Уряду СР, міністерствами та іншими центральними державними органами середньострокових та довгострокових програм в галузі підтримки прав представників національних меншин;
- підтримка, збереження, охорона та розвиток національної ідентичності та культури національних меншин;
- сприяння участі представників національних меншин у вирішенні громадських питань;
- вжиття заходів щодо покращення рівня освіти в учбових закладах для представників національних меншин;
- здійснення моніторингу, аналізу та оцінки стану дотримання прав представників національних меншин з боку державних органів, органів місцевого самоврядування та інших організацій та надання кожного року Уряду СР доповіді щодо положення та дотримання прав національних меншин;
- підготовка проектів відповідних нормативно-правових актів у галузі прав представників національних меншин, зокрема у галузі освіти та покращення викладання словацької мови представникам національних меншин;
- внесення пропозицій державним органам щодо їх діяльності, пов'язаної з реалізацією прав представників національних меншин;
- співпраця з міжнародними організаціями в галузі забезпечення реалізації прав представників національних меншин [2].

У Словацькій Республіці діють два уповноважених з питань національних меншин: Урядовий уповноважений СР з питань національних меншин, який займається проблематикою всіх національних меншин Словацької Республіки, та, враховуючи особливу актуальність в Словаччині так званого “ромського” питання, Урядовий уповноважений з питань ромських (циганських) общин.

На території України, за даними Всеукраїнського перепису населення 2001 р. проживають понад 130 представників інших національностей. Найчисельніші з них це: росіяни (понад 8,3 млн); білоруси (понад 275 тис.); молдавани (понад 258 тис.); болгари (понад 204 тис.); угорці (понад 156 тис.); румуни (понад 151 тис.); поляки (понад 144 тис.); євреї (понад 103 тис.); вірмени (понад 99 тис.); греки (понад 91 тис.); татари (бл. 73 тис.); роми (цигани) (понад 47 тис.); азербайджанці (бл. 45 тис.); грузини (бл. 34 тис.); німці (бл. 33 тис.); гагаузи (понад 31 тис.); інші національності (бл. 177 тис.) [3, ст. 24].

Права національних меншин у нашій державі гарантовано Конституцією України, міжнародними правовими актами, ратифікованими Україною відповідно до чинного законодавства, Законом України “Про національні меншини в Україні” та іншими законодавчими актами. Головним органом у системі центральних органів виконавчої влади у сфері міжнаціональних відносин, релігії та захисту прав національних меншин є Міністерство культури України. Головні завдання якого визначенні в Положенні про Міністерство культури України. До них відносяться:

- збереження і розвиток етнічної самобутності національних меншин України, задоволення їх культурних, мовних та інформаційних потреб;
- здійснення заходів щодо формування толерантності в українському суспільстві та запобігання розпалюванню міжетнічної ворожнечі, а також проявам дискримінації, нетерпимого ставлення до осіб за ознаками раси, етнічного походження, мовними ознаками;
- сприяння діяльності громадських організацій, які створені національними меншинами України, щодо організації і проведення культурно-мистецьких та мовно-просвітницьких заходів;
- забезпечення захисту гарантованих Конституцією та законами України прав національних меншин, у тому числі проведення міжнародних, всеукраїнських, регіональних заходів з питань міжнаціональних відносин [5].

Взагалі функції щодо захисту національних меншин покладені на Департамент у справах релігій та національностей при Міністерстві культури України, до складу якого входять:

- 1) відділ експертно-аналітичної роботи та зв’язків з релігійними організаціями;
- 2) відділ реєстрації статутів та статистичного обліку релігійних організацій;
- 3) відділ сприяння міжнародній, соціальній та гуманітарній діяльності релігійних організацій;
- 4) відділ національних меншин України та української діаспори;
- 5) сектор мовної політики.

До 2010 р. ці функції були покладені на Державний комітет України у справах національностей та релігій (Держкомнацрелігій України), але наразі цей комітет ліквідовано, згідно з Указом Президента України від 9 грудня 2010 р. № 1085 “Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади” [9], а всі функції було покладено на реорганізоване Міністерство культури України.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отримані результати дозволяють дійти висновку, що всі обрані нами для розгляду держави є поліетнічними за своїм складом населення. Без огляду на кількість та відсотковий склад представників інших національностей кожна з цих країн вживає заходи щодо забезпечення їхніх прав та свобод, шляхом створення відповідної нормативно-правової бази й реалізує через спеціально утворені чи спеціально уповноважені державні органи, що і має свої переваги та недоліки.

Зміст та обсяг норм, що регулюють питання реалізації означених прав, дещо відрізняються в правових системах країн. В усіх зазначених країнах права та свободи регулюються Конституцією держави та іншими нормативно-правовими актами (в тому числі й нормами міжнародного права), але лише в Україні, на відміну від решти держав, є окремий Закон “Про національні меншини в Україні” від 25.06.1992 р.

У Румунії правом на отримання освіти рідною мовою за повним циклом навчання володіють лише етнічні угорці, що є дискримінацією по відношенню до представників інших меншин.

Республіка Болгарія та Словацька Республіка особливу увагу приділяють інтеграції в суспільства країн ромського населення.

Перспективою для вирішення вище сказаних проблем може стати удосконалення правового забезпечення захисту прав національних меншин та активне міжнародне співробітництво на національному та регіональному рівнях.

Список використаних джерел

1. Департамент з питань міжетнічних відносин Румунії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dri.gov.ro/sectiune/legislatie/legislatie-interna/legislatie-cadru/>
2. Засідання Уряду Словацької Республіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/UzneseniaDatumu>.
3. *Заставний Ф.* Всеукраїнський перепис населення 2001 р. (результати, аналіз, оцінка) / Ф. Заставний. – Л. : Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. – 57 с.
4. Інститут Національної Статистики Румунії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.recensamantromania.ro/rezultate-2/>
5. Міністерство культури України. Положення про міністерство культури України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244908502&cat_id=244908427
6. Міністерство національного виховання та наукових досліджень Румунії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.edu.ro/index.php/articles/c23>.
7. Національна Рада з етнічних і демографічних питань Республіки Болгарія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ncedi.government.bg/>
8. Національний Статистичний Інститут Республіки Болгарія. Перепис 2011 (остаточні дані) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nsi.bg/sites/default/files/files/pressreleases/Census2011final.pdf>.
9. Релігійно-інформаційна служба України. Про ліквідацію Держкомнацрелігій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://risu.org.ua/ua/index/resources/goverments_doc/departments/40477.
10. Статистичне Бюро Словацької Республіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : slovak.statistics.sk.

Надійшла до редколегії 30.03.2016 р.

УДК 328.1

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОАЛІЦІЙНИХ УРЯДІВ У ПОСТСОЦІАЛІСТИЧНИХ КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Сухенко В. В.,

*аспірант кафедри державної політики та суспільного розвитку,
Національна академія державного управління при Президентові України,
м. Київ*

Стаття присвячена дослідженню зарубіжного досвіду формування коаліційних урядових кабінетів на прикладі двох постсоціалістичних країн Центральної Європи – Польщі та Чехії. Аналізуються умови і процеси, що супроводжували створення в цих країнах урядові коаліції, основні проблеми щодо формування і функціонування коаліційних урядів в Україні, а також окреслені подальші пріоритетні шляхи їх вирішення.

Ключові слова: коаліція, парламент, уряд, урядова коаліція, урядовий кабінет, виборча система, конституційні зміни.

© Сухенко В. В., 2016